

Ekonomické aspekty daní

Eva Tomášková
září 2024

Daň, poplatek, berně

Daň x poplatek x berně x ...

Daň

- Povinná
- Nenávratná
- Neekvivalentní
- Pravidelně se opakující
- Zákonem stanovená platba plynoucí do veřejného rozpočtu
- Nesankční povahy

Daňová soustava

Důchodové daně

- Nejmladší daně
- Obsahují sociální prvky, od kterých je postupně upouštěno
- Záporná důchodová daň

Spotřební daně

- Nerespektují důchodovou situaci dlužníka
- V současné době zařazeny především z fiskálních důvodů – stabilní příjem

Majetkové daně

- jsou historicky nejdéle využívaným typem daní
- využívají se z důvodu stability jejich výnosu, ačkoliv výnos je minimální
- nerespektují důchodovou situaci poplatníka daně
- u majetkových daní je zpravidla nemožný daňový únik

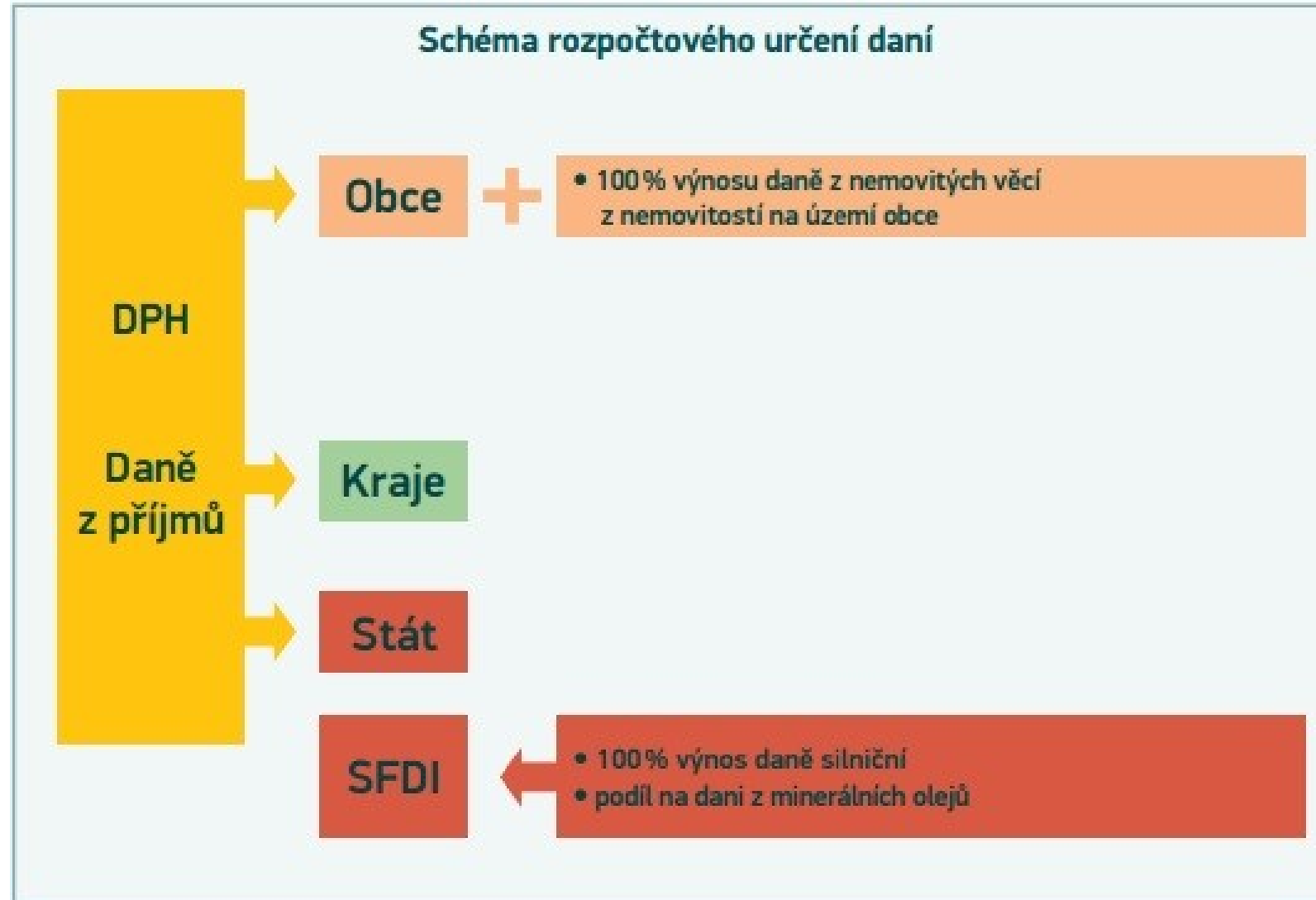
Rozpočtové určení daní

- Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní

- Schéma RUD pro rok 2022/23
 - https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-kraje-a-obce/Schema_rozpocetoveho_urzeni_dani_2022.pdf

- Schéma RUD pro rok 2024
 - www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-kraje-a-obce/Schema_rozpocetoveho_urzeni_dani_2024.pdf

Rozpočtové určení daní



Možnosti samospráv ovlivňovat daňové příjmy

- Zvýšení počtu obyvatel
- DNV
- Místní poplatky
- Daň z hazardních her

Zvýšení počtu obyvatel

- ZoRUD upravuje 4 kategorie obcí (0 – 50, 51 – 2.000, 2.001 – 30.000, 30.001 a více)
- Při dosažení vyšší kategorie se zvyšuje výnos na jednoho obyvatele = „kupování obyvatel“
- Specifické podmínky RUD pro Prahu, Plzeň, Ostravu a Brno

Inkaso daní v ČR

DRUH PŘÍJMU	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Daň z přidané hodnoty celkem*)	77 104	85 849	94 801	109 313	117 573	119 358	138 282	145 908
Daň z příjmů právnických osob	66 221	56 124	55 383	49 968	41 020	52 064	54 819	58 088
Daň z příjmů fyzických osob z příznání	3 486	14 240	14 815	15 843	15 880	16 530	17 103	16 546
Daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti	24 781	35 039	45 126	54 102	60 642	65 039	66 881	72 749
Daň z příjmů vybíraná srážkou § 36	6 169	14 115	17 302	21 038	22 520	24 881	20 658	16 146
Daň z nemovitých věcí	3 434	3 658	3 778	3 991	3 938	4 138	4 271	4 469
Daň z nabytí nemovitých věcí								
Daň dědická	13	55	91	97	116	146	148	122
Daň darovací	156	389	357	296	350	427	405	413
Daň z převodu nemovitostí	616	1 645	2 768	3 464	4 488	5 677	6 271	5 439
Daň silniční	4 335	4 147	3 930	4 321	4 565	4 373	5 226	5 587
Odvod z elektřiny ze slunečního záření								
Odvod z loterií celkem								
Daň z hazardu celkem								
Příslušenství daní								
Ostatní příjmy, odvody, pokuty a poplatky	4 040	5 312	5 072	4 694	4 858	5 094	4 597	4 455
C E L K E M	190 355	220 573	243 423	267 127	275 950	297 727	318 661	329 922

Inkaso daní v ČR

DRUH PŘÍJMU	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Daň z přidané hodnoty celkem*)	151 886	155 209	164 856	184 320	204 941	217 394	235 844	254 939	253 464	269 582
Daň z příjmů právnických osob	75 940	90 737	96 978	106 526	137 432	128 865	155 674	173 590	110 543	114 746
Daň z příjmů fyzických osob z přiznání	18 796	21 901	22 131	24 040	26 583	17 854	17 003	17 749	5 565	7 987
Daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti	78 530	86 591	94 653	102 627	110 662	111 633	126 388	115 180	111 042	111 842
Daň z příjmů vybíraná srážkou § 36	18 045	16 755	20 625	12 098	11 242	14 003	15 700	19 299	19 189	19 298
Daň z nemovitých věcí	4 535	4 576	4 840	4 948	4 987	5 017	5 123	5 195	6 361	8 747
Daň z nabytí nemovitých věcí										
Daň dědická	112	86	100	100	103	124	109	115	88	87
Daň darovací	475	601	648	818	510	604	692	345	162	138
Daň z převodu nemovitostí	5 834	7 171	8 025	9 461	7 494	7 788	9 774	9 950	7 809	7 453
Daň silniční	5 283	5 512	5 738	5 509	5 191	5 428	5 915	6 002	4 795	5 100
Odvod z elektřiny ze slunečního záření										
Odvod z loterií celkem										
Daň z hazardu celkem										
Příslušenství daní										
Ostatní příjmy, odvody, pokuty a poplatky	4 466	5 147	4 923	5 099	5 252	4 977	4 250	4 281	3 784	3 487
C E L K E M	363 902	394 286	423 517	455 547	514 398	513 690	576 473	606 645	522 801	548 466

Inkaso daní v ČR

DRUH PŘÍJMU	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Daň z přidané hodnoty celkem*)	275 188	278 052	308 300	322 662	331 604	349 460	381 435	413 013	431 311	426 198
Daň z příjmů právnických osob	109 312	120 461	113 052	123 179	138 140	156 401	161 803	166 131	175 649	155 998
Daň z příjmů fyzických osob z příznání	2 939	3 261	2 680	1 128	2 498	6 849	7 617	7 841	9 893	5 735
Daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti	119 373	119 787	126 134	130 867	136 125	149 392	169 241	193 676	216 290	204 929
Daň z příjmů vybíraná srážkou § 36	19 848	20 781	20 488	24 029	25 099	24 462	24 814	26 255	27 706	25 609
Daň z nemovitých věcí	8 568	9 541	9 847	9 910	10 313	10 582	10 758	10 829	10 935	11 580
Daň z nabytí nemovitých věcí				5 600	10 982	12 697	12 478	13 573	13 847	2 796
Daň dědická	78	71	76	59	31	10	5	3	1	0
Daň darovací	4 279	3 368	108	74	-4 434	-351	-23	2	1	0
Daň z převodu nemovitostí	7 362	7 660	8 894	3 686	210	176	120	58	26	5
Daň silniční	5 187	5 206	5 273	5 539	5 814	5 970	6 191	6 276	6 484	5 959
Odvod z elektřiny ze slunečního záření	5 939	6 403	5 817	2 042	1 932	1 926	2 047	2 194	2 164	2 167
Odvod z loterií celkem		5 936	8 058	7 922	8 100	10 452	3 202	5	26	5
Daň z hazardu celkem							8 936	9 776	10 114	10 637
Příslušenství daní			28	23	-10	17	-82	-993	-455	-2 163
Ostatní příjmy, odvody, pokuty a poplatky	3 110	3 039	1 841	2 264	3 763	4 155	7 030	4 997	3 046	1 275
C E L K E M	561 183	583 567	610 597	638 982	670 167	732 197	795 572	853 634	907 039	850 732

□ Zdroj: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-vyberu-dani>

Daňové principy

- Spravedlnost
- Efektivnost
- Perfektnost a průhlednost
- Daňová jistota

Spravedlnost v daňové teorii

schopnost platit daň

- každý subjekt by měl přispívat k financování veřejných statků podle své platební schopnosti

užitek ze zdanění

- jednotlivec má platit takovou daň, která je rovna užitku ze zdanění v podobě různých veřejných statků, které pro něj stát zabezpečuje

Spravedlnost v daňové teorii

Vertikální spravedlnost

- poplatník s větší schopností platit daň by měl platit vyšší daň než poplatník s nižší schopností platit daň.
- mírně progresivní sazby daně

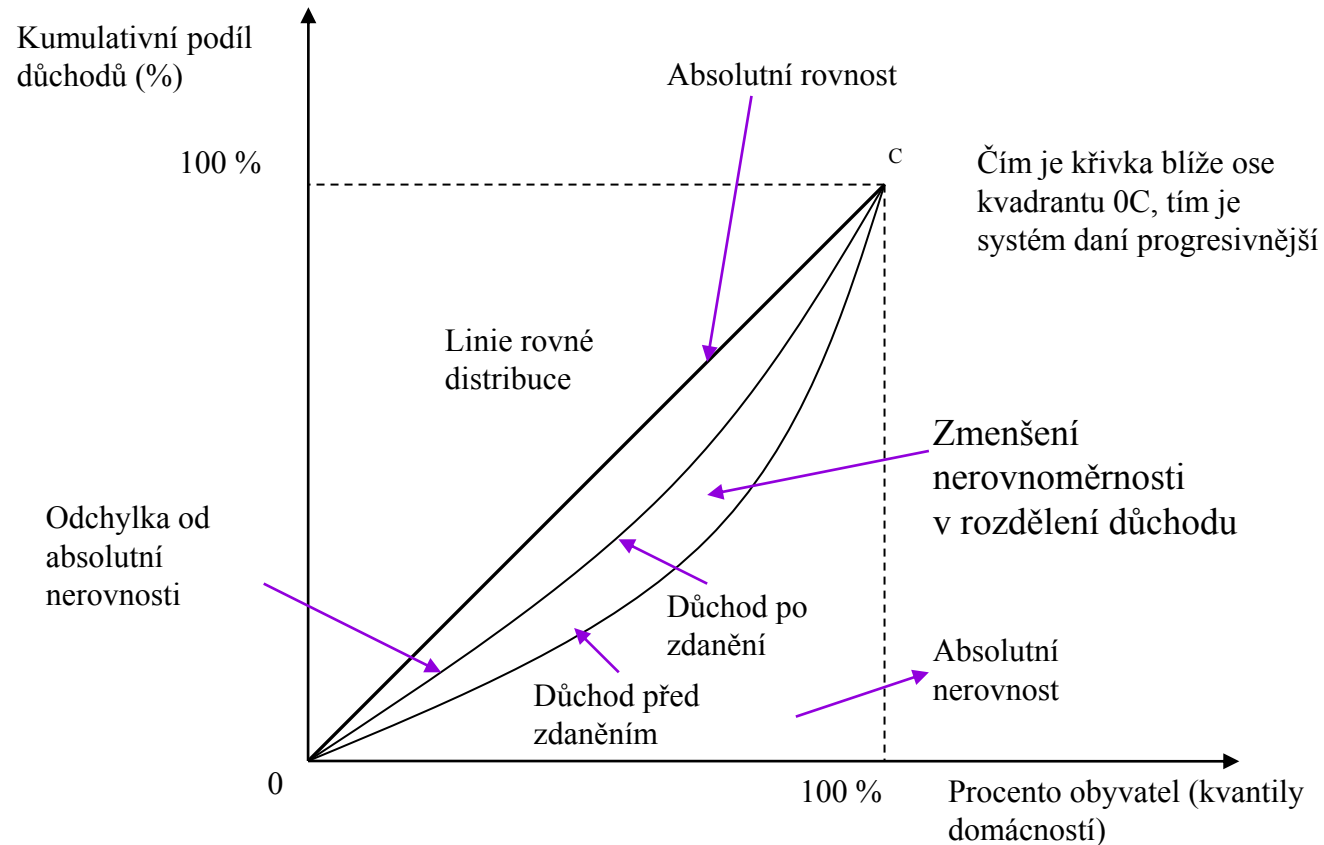
Horizontální spravedlnost

- poplatníci se stejnou schopností platit daň by měli platit stejně velkou daň bez ohledu na pohlaví, rasu, věk

Distribuční důsledky daní

□ Lorenzova křivka

- měří rozdělování příjmů před zdaněním a po něm

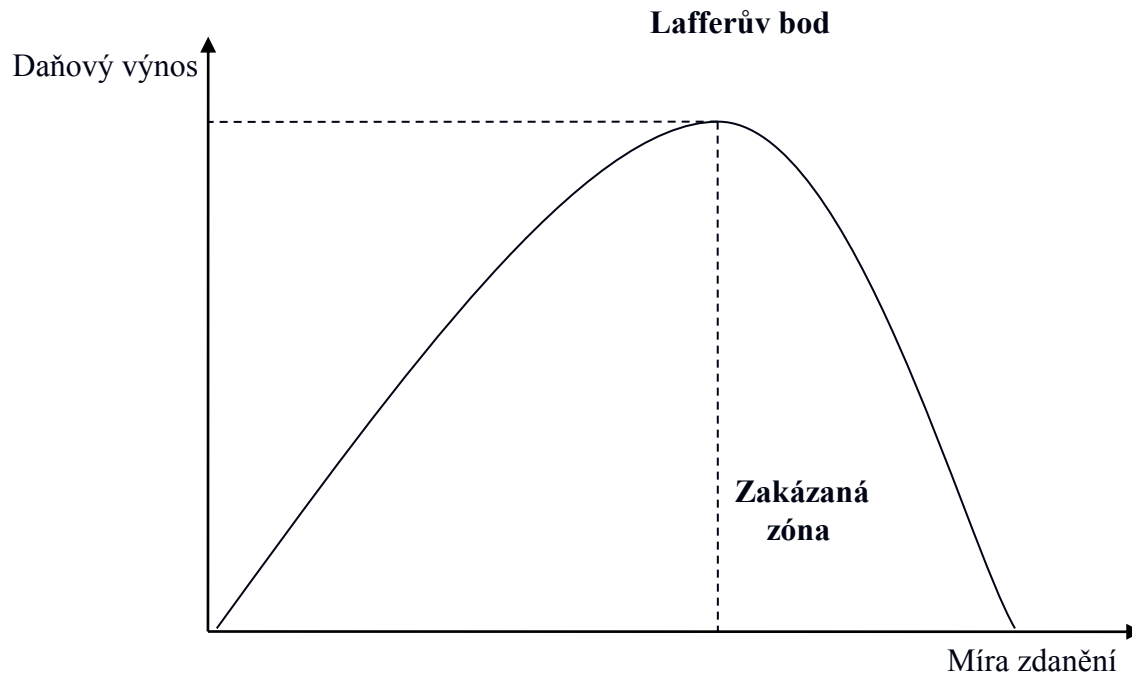


Efektivnost daní

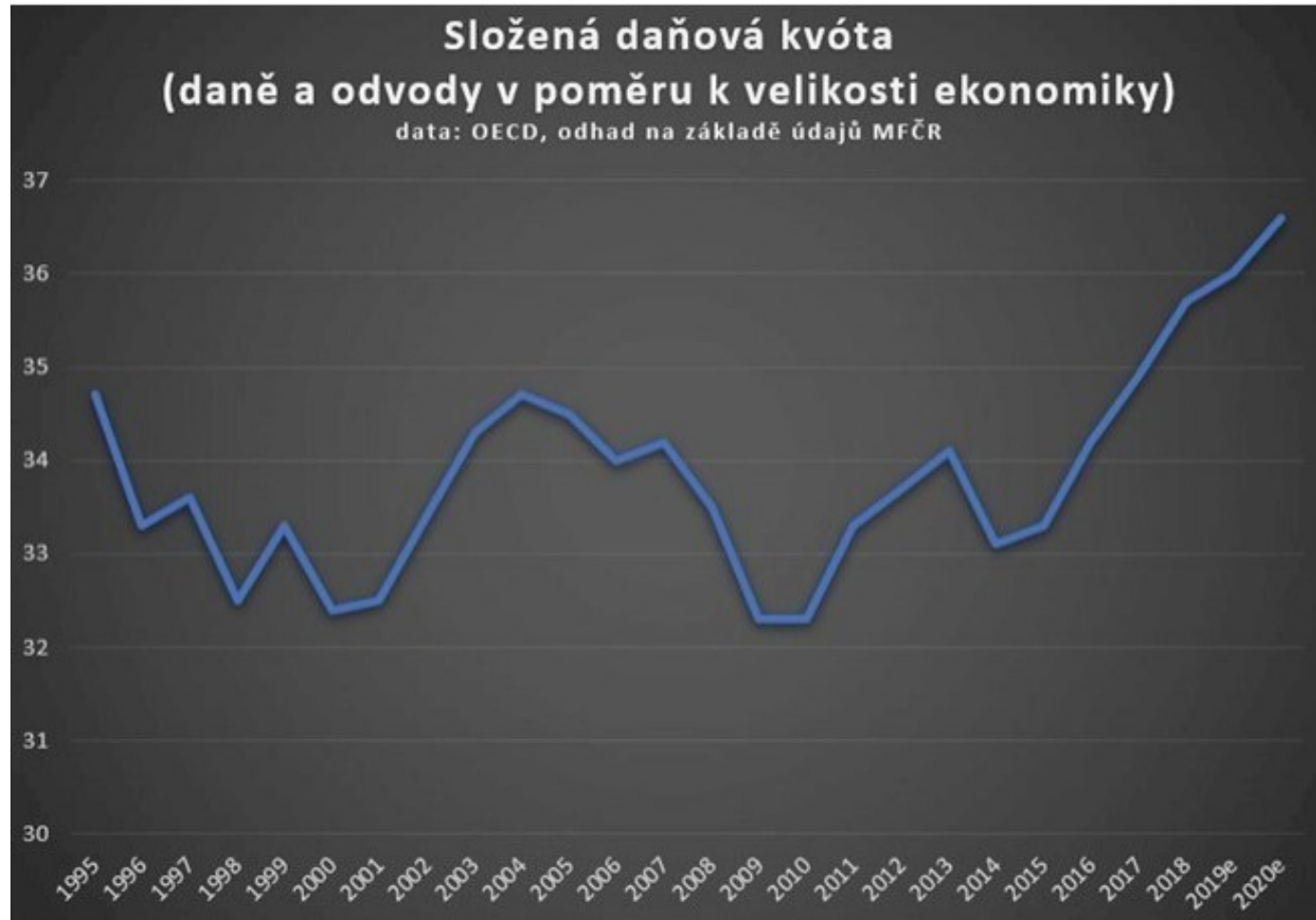
- maximalizace daňových výnosů, při pevně daných nákladech (alokační)
- efektivnost ve významu minimalizace nákladů při pevně daných daňových výnosech (technická)

Lafferova křivka

- Vztah mezi mírou zdanění a daňovým výnosem



Daňová kvóta v ČR



Zdroj: <https://www.kurzy.cz/zpravy/516927-slozena-danova-kvota-od-r-2015-stoupla-cca-o-10-na-35-9-nejvyse-za-poslednich-25-let>

Aktuální informace: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2345237>,

<https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/kariera-a-vzdelavani/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2023-50699>

Složená daňová kvóta v zemích EU (2019)



□ Zdroj: <https://cnn.iprima.cz/makej-a-plat-statu-ktera-zeme-v-evropske-unii-bere-svym-obcanum-nejvice-na-danich-12482>

Důchodový a substituční efekt

- Důchodový efekt

- má za následek rozpočtové omezení poplatníka

- Substituční efekt

- změna preferencí poplatníka daně ve vztahu se změnou mezního užitku

- způsobuje újmu:

- poplatníku daně – ztráta času, pocit menšího užitku z výrobku, finanční ztrátu apod.
 - státu – vybere menší objem daňového výnosu

= nadměrné daňové břemeno

škoda privátního sektoru > přínos veřejného sektoru

Daňové břemeno

Daňové břemeno = daň + nadměrné daňové břemeno + administrativní náklady

- **nedistorzní daně**

- paušální daně - nedochází k substituci, má pouze důchodový efekt (např. DPH)

- **daně distorzní**

- snižují disponibilní důchod poplatníků – tzn. způsobují důchodový efekt, ovlivňují i jednání poplatníka a způsobují i substituční efekt.

Změnou chování je možné se vyhnout dani, ne však nákladům daně.

Přímé administrativní náklady

- přímo spojené se správou a výběrem daní
- jsou snadno zjistitelné
- rostou se složitostí daňového systému
- současný stav:
 - ve vyspělých zemích obvykle mezi 0,5 % až 1,5 %
 - zpráva OECD (2000): ČR 2,5-krát více daňových úředníků než je průměr OECD
 - zpráva OECD (2005): ČR náklady českého „daňového“ systému jsou 2,5 %
- Zpráva Evropské komise (2016):
 - „... řešení problému daňových úniků, zejména v oblasti DPH, je jednou z priorit politického programu české vlády, skutečný pokrok je ale pomalý. Plánována navíc podle Bruselu nejsou žádná opatření, která by snižovala relativně vysoké náklady související s placením daní či vedla ke zjednodušení celého daňového systému“

NKÚ

- Pravidelné kontroly správy konkrétních daní (resp. druhů daní)
- Publikované závěry
- Podněty k úpravám jak systému, tak i právního rámce

Efektivnost a nákladovost správy všech druhů příjmů

□ Zdroj: NKÚ - Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/15

□ Aktuální audity NKÚ: <https://www.nku.cz/cz/kontrola/koordinovane-audity/> a <https://www.nku.cz/scripts/rka/vestnik.asp>

□ Zajímavé audity, např. správa spotřebních daní

Kontrolní závěry NKÚ

- 23/09 Peněžní prostředky státu určené na vybraná opatření proti daňovým únikům
- 22/27 Peněžní prostředky státu určené na podporu bydlení

Perfektnost a průhlednost – nepřímé administrativní náklady

- náklady soukromého sektoru, které souvisejí s vypočtením daňové povinnosti a zaplacením daně
- náklady zvané též „vyvolané“ a jako takové hůře vyčíslitelné
- několikanásobně vyšší než přímé administrativní náklady
- rostou se složitostí daně

Perfektnost a průhlednost majetkových daní

- Od listopadu 2015 prodloužilo GFŘ lhůtu pro zahájení vymáhání nedoplatků až na 33 měsíců od jeho vzniku.
- Příjmy z majetkových daní se po zavedení změn účinných od 1. 1. 2014 nezvýšily.
- Administrativní náročnost správy daně z nabytí nemovitých věcí se prodloužila ze 75 dnů na 114 dnů (srovnávací daňová hodnota x použití směrné hodnoty)
- Důvodová zpráva k návrhu opatření senátu č. 340/2013 Sb.:
personálně neutrální
- Skutečnost: zvýšení počtu úředníků o 130

Zdroj: NKÚ - Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/15

Jednoduchost daně z nemovitých věcí

- v letech 2013 a 2014 bylo podáno celkem 84 317 daňových přiznání k dani z nemovitých věcí
- u 34 135 z nich, tj. cca u 40 %, byl v ADIS vygenerován rozdíl oproti údajům v katastru nemovitostí
- V době kontroly NKÚ (4-12/2015) správci daně ještě neprověřili 26 833 daňových přiznání s rozdílem, tj. cca 79 %.
- Nejčastější důvody rozdílů: formální chyby v daňových přiznáních nebo chybné údaje v katastru nemovitostí.

Zdroj: NKÚ - Kontrolní závěr z kontrolní akce 15/15

Daňová jistota

- Pro poplatníka
- Pro příjemce daňového výnosu

Daňová optimalizace – daňový přesun

- dopředu

- na odběratele, spotřebitele (vyšší prodejní cena)

- dozadu

- na dodavatele, výrobce (nižší dohodnuté nákupní ceny)

- dopředu i dozadu

Výše daňového přesunu

- poměrná (částečná)
- plná (100 %)
- nulová
- více než 100 % (např. při monopolní struktuře)

- Ramseyovo daňové pravidlo
 - největší daně na co nejméně elastickou nabídku a poptávku

Daňová optimalizace - vyhnutí se dani

- Osvobození
- Situace, které nejsou předmětem daně
- Zneužití práva (?)

Společné rysy daňových reforem

- princip spravedlnosti, efektivnosti daní, jednoduchosti a průhlednosti daňového systému
- snižovat daňové zatížení, snížit daňovou kvótu
- zároveň zajistit, aby neklesal daňový výnos
- snížit intenzitu zdanění podnikové sféry
- u individuální důchodové daně snížit počet pásem progrese
- posílit využívání nepřímých spotřebních daní
- přejít na využívání univerzálních daní
- omezit přerozdělování v rozpočtové soustavě
- omezovat možnosti daňových úniků a obcházení daňových zákonů

Děkuji za pozornost!